

Nr 141.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående tillfälliga löne-tillägg åt vissa kvinnliga skrivbiträden; given Stockholms slott den 7 mars 1924.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro,
enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

K. J. Beskow.

*Utdrag av protokollet över finansärenden hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 mars 1924.*

Närvarande:

Statsministern TRYGGER, ministern för utrikes ärendena friherre MARKS VON WÜRTEMBERG, statsråden MALM, EKEBERG, BESKOW, MALMROTH, HASSELROT, STRIDSBERG, LÜBECK, CLASON, WOHLIN, PETERSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anför chefen för finansdepartementet, statsrådet Beskow, följande:

Vid föredragning i statsrådet den 2 januari 1924 av de 1924 års statsverksproposition tillhörande för flera huvudtitlar gemensamma frågor redogjorde jag för lönereglernas läge samt anförde därvid, bland annat, att den kostnadsökning, som skulle vållas statsverket vid genomförandet av föreliggande förslag till ny definitiv lönereglering för skilda grupper av befattningshavare, vore av den betydelse, att det enligt min mening under nu rådande finansiella förhållanden ej kunde ifrågakomma

Bihang till riksdagens protokoll 1924. 1 saml. 104 häft. (Nr 141.)

att ålägga statsverket de ökade löneutgifter, vartill det nya lönesystemets genomförande i antydd omfattning skulle föranleda. Tillika anförde jag vissa andra skäl för ett dylikt uppskov.

I detta sammanhang yttrade jag vidare, att, även om ett generellt fullföljande av det påbegynta löneregeringsarbetet av statsfinansiella skäl nu icke vore möjligt, vissa jämkningar i rådande löneförhållanden likväl torde böra genomföras i fall, då detta med hänsyn till viss befattningshavargrupps särskilt svaga löneställning eller av andra särskilda skäl funnes motiverat. Jag erinrade i sådant avseende bland annat om att fråga blivit väckt angående beredande av en bättre löneställning åt innehavare av befattningar i den lägsta kvinnliga lönegraden vid ny-reglerade verk.

Historik.

Då jag nu ånyo anmäler sistberörda fråga för Kungl. Maj:t, ber jag få lämna en redogörelse för tillkomsten av den nuvarande lägsta kvinnliga lönegraden.

Ifrågavarande befattningshavargrupp har tillkommit i anslutning till 1921 års löneroglering för befattningshavare vid statsdepartement och centrala ämbetsverk. I samband med denna löneroglering inrättades nämligen en för kvinnliga tjänstemän avsedd grad, lägre än den förutvarande första biträdesgraden. Genom denna anordning avsåg man att för enklare skrivarbeten och andra mindre krävande göromål — vilka vid dåvarande tidpunkt anförtroddes åt kvinnliga biträden med en utbildning i många fall långt utöver den, folkskolan meddelade — finna större användning för mindre kvalificerade och följaktligen lägre avlönade biträden.

I samband med den definitiva lönerogleringens genomförande vid 1921 års riksdag meddelades ej bestämmelser om vilka befattningar, som skulle tillhöra den nya skrivbiträdesgraden. Anledningen härtill var den, att man icke utan en närmare undersökning beträffande de olika ämbetsverken kunde träffa avgörande om de särskilda fall, där befattningar av den ifrågavarande lönegraden borde införas, varjämte de dåvarande innehavarna av dittillsvarande första gradens skrivbiträdesbefattningar icke ansågos kunna nedflyttas till den nya första lönegraden. För att under sådana omständigheter ej allt för mycket fördröja införandet av den nya skrivbiträdesgraden föreskrev Kungl. Maj:t genom cirkulär den 31 december 1920 (nr 915) bland annat, att vid inträffande vakans å kvinnlig biträdesbefattning av dittillsvarande första lönegraden vid verk, å vilket det då föreslagna avlöningsreglementet för befattningshavare vid statsdepartementen och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, vore avsett att äga tillämpning, den ledigblivna befattningen icke utan Kungl. Maj:ts medgivande finge med ordinarie innehavare återbetsättas; och skulle det ankomma på vederbörande myndighet att vid inträffande ledighet å dylik befattning till Kungl. Maj:t inkomma med

utredning, huruvida de göromål, som vore med befattningen förenade, kunde anförtros åt befattningshavare med folkskolebildning och huruvida vid sådant förhållande den lediga befattningen borde ersättas med en tjänst av första lönegraden i avdelningen C av 9 § i berörda reglements-förslag. Sedermera har — efter verkställd utredning genom allmänna civilförvaltningens lönenämnd och i huvudsaklig överensstämmelse med lönenämndens förslag — Kungl. Maj:t i cirkulär den 2 december 1921 (nr 713) anbefallt de verk och myndigheter, beträffande vilka avlöningsreglementet den 22 juni 1921 för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, komme att äga tillämpning, att taga under övertvägande, huruvida icke, i sammanhang med återbesättande av ledig befattning eller i samband med nyinrättande av kvinnlig biträdesbefattning, genom förändrad fördelning av arbetet mellan befintliga kvinnliga biträdesbefattningar eller på annat sätt vissa av dessa befattningar kunde avses allenast för de arbetsuppgifter, som ansetts böra tillkomma tjänst inom första lönegraden, avdelning C, i berörda reglemente, samt till Kungl. Maj:t inkomma med de förslag, som i anledning därav kunde anses påkallade.

Slutligen har Kungl. Maj:t — likaledes i överensstämmelse med allmänna civilförvaltningens lönenämnds förslag — uti statsverkspropositionen till 1922 års riksdag under rubrik »För flera huvudtitlar gemensamma frågor» föreslagit riksdagen bemyndiga Kungl. Maj:t att, utan riksdagens hörande i varje särskilt fall, besluta, att ledigbliven befattning av andra lönegraden i avdelningen C av den i 9 § avlöningsreglementet den 22 juni 1921 för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, intagna löneplan skall, där sådant finnes av omständigheterna påkallat, utbytas mot befattning av första lönegraden i nämnda avdelning av löneplanen, ävensom vidtagna de ändringar i den vid omförmälda avlöningsreglemente fogade tjänsteförteckning, som kunde föranledas av sådant utbyte. Denna Kungl. Maj:ts hemställan blev av riksdagen bifallen.

I anslutning till förenämnda åtgärder har sedermera ett successivt utbyte av kvinnliga befattningar i andra lönegraden mot sådana i första lönegraden ägt rum i ett ej ringa antal fall.

Vid fångvårdsstaten, statens tvångsarbetsanstalter samt generaltullstyrelsen och tullstaten infördes befattningar av första lönegraden (respektive vaktfruar och skrivbiträden) redan vid löne-regleringarna åren 1921 och 1922.

I den av statskontoret utgivna statsliggaren för budgetåret 1923—1924 redovisas ordinarie kvinnliga befattningar tillhörande första lönegraden vid fångvårdsstyrelsen och fångvårdsstaten (däribland 36 vaktfruar), socialstyrelsen, statens tvångsarbetsanstalter (13 vaktfruar), pensionsstyrelsen, medicinalstyrelsen, kammarrätten, statistiska centralbyrån, generaltullstyrelsen och tullstaten, lantbruksstyrelsen och kommerskollegium. Hela antalet ordinarie befattningar av här ifrågavarande lönegrad uppgick för

samma budgetår till 79. I motsvarande lägsta lönegrad för extra ordinarie kvinnliga befattningshavare äro för närvarande omkring 300 biträden och 15 vaktfruar placerade.

Framställning om löneförhöjning.

I en till Kungl. Maj:t ställd, den 12 september 1923 dagtecknad skrift har de kvinnliga kårsammanslutningarnas centralråd, på grundvalen av verkställd utredning angående levnadskostnaderna i Stockholm för kvinnliga befattningshavare, bland annat hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes

dels för 1924 års riksdag framlägga proposition såväl därom, att skrivbiträdestjänsterna måtte få omfatta löneklasserna 3—6 i stället för såsom för närvarande löneklasserna 1—4 inom löneplanen för ordinarie kvinnliga tjänstemän, som ock om en i följd härav nödvändig förflyttning uppåt av kontorsbiträdes- och kanslibiträdestjänsterna i samma löneplan,

dels föranstalta om en av rättvisa och billighet betingad förbättring av avlöningsförhållandena för kvinnliga extra och extra ordinarie befattningshavare i lönegraderna 1—3 genom en skälig höjning av de respektive grundlönerna, så att dessa tillsammans med därå utgående dyrtidstillägg rimligen kunna tänkas täcka anspråkslöst ställda levnadsomkostnader.

1921 års lönekommitté.

Vidare ber jag få bringa i erinran, att 1921 års lönekommitté i sitt den 12 oktober 1923 avgivna betänkande angående ordnandet av kvinnliga befattningshavares avlönings- och pensionsförhållanden m. m. förordat införande i det statliga lönesystemet av den s. k. behovsprincipen i form av familjetillägg för barn under viss ålder samt utarbetat förslag till ändringar i avlöningsreglementena av stor räckvidd, avseende bland annat införande av en gemensam löneplan för manliga och kvinnliga tjänstemän.

I de förslag, som framförts av 1921 års lönekommitté, intaga de kvinnliga befattningshavarna i lägsta lönegraden en särställning. Medan kommittén beträffande övriga nuvarande kvinnliga befattningar ej kunnat förorda en allmän löneförbättring eller, i de fall kommittén föreslagit sådan förbättring, ej påyrkat ett omedelbart genomförande av sitt förslag, har kommittén ansett undantag böra göras för den lägsta lönegraden — skrivbiträdesgraden. För denna lönegrad vore nämligen enligt kommitténs mening den nuvarande avlöningen tillmätt alltför knappt, i anledning varav någon löneförbättring för dessa befattningshavare skäligen borde genomföras. Kommittéförslaget, vilket för såväl denna som vissa andra grupper av kvinnliga befattningshavare innebär löneförhöjningar, skulle sålunda omedelbart träda i kraft allenast för befattningshavare i lägsta lönegraden.

Sedan lönekommitténs betänkande remitterats till de verk och myndigheter, som beröras av förslagen, hava de infordrade yttrandena numera inkommit till finansdepartementet. De viktigare av dessa yttranden hava dock kommit departementet till handa först under februari och mars må-

nader detta år. En granskning av yttrandena visar, att ytterligare överväganden och undersökningar erfordras dels rörande principerna för ifrågasatt löneavreglering, dels framför allt i fråga om de nuvarande kvinnliga befattningshavarnas placering å den föreslagna nya löneplanen. Under sådana omständigheter har det icke låtit sig göra att redan vid innevarande års riksdag framlägga förslag rörande de kvinnliga befattningshavarnas avlöningsförhållanden.

Om sålunda något allmänt ordnande av kvinnliga befattningshavares avlöningsförhållanden icke nu kommer till stånd, har det likväl befunnits önskvärt, att en avlöningsförbättring redan för nästa budgetår äger rum för kvinnliga skrivbiträden vid nyreglerade verk. Vad angår vaktfruarna vid fångvårdsstaten och statens tvångsarbetsanstalter torde, med hänsyn till dessa befattningshavares avlöningsförhållanden före den definitiva löneavregleringen och arten av det utav dem utförda arbetet, någon löneförbättring icke böra ifrågakomma.

Skrivbiträdenas avlöningsförmåner hava alltifrån befattningarnas tillkomst varit relativt svaga, och de belopp, som under nuvarande förhållanden till dem utgå i lön och dyrtidstillägg, äro med hänsyn till beskaffenheten av det arbete, som av skrivbiträdena utföras, enligt min mening alltför låga även för de anspråk, som rimligen kunna ställas av befattningshavare med allenast folkskolebildning. Den ifrågasatta avlöningsförbättringen, som under budgetåret 1924—1925 lär böra givas en provisorisk karaktär, synes lämpligen kunna erhålla formen av tillfälliga lönetillägg.

Storleken av de tillfälliga lönetillägg, varom nu är fråga, bör avvägas med hänsynstagande till de avlöningar, som för närvarande utgå till närmast högre kvinnliga lönegrad (kontorsbiträdesgraden). I efterföljande tablå äro för skrivbiträden och kontorsbiträden angivna de årsavlöningar, som utgå å A-ort, D-ort och G-ort.

	1:a resp. 4:e löneklass Kronor	2:a resp. 5:e löneklass Kronor	3:e resp. 6:e löneklass Kronor	4:e resp. 7:e löneklass Kronor
<i>A-ort:</i> ¹				
Skrivbiträde	1,440	1,560	1,680	1,800
Kontorsbiträde	1,800	1,920	2,040	2,160
<i>D-ort:</i>				
Skrivbiträde	1,620	1,740	1,860	1,980
Kontorsbiträde	1,980	2,109	2,238	2,367
<i>G-ort:</i>				
Skrivbiträde	1,800	1,920	2,040	2,160
Kontorsbiträde	2,160	2,298	2,436	2,574

¹ De för A-ort angivna lönerna äga mindre praktiskt intresse, då kvinnliga befattningshavare endast undantagsvis förefinnas å A-ort.

Den ökning av lönerna, som innefattas i de kvinnliga kårsammanslutningarnas centralråds förut angivna yrkanden, belöper sig, vad angår de kvinnliga skrivbiträdena, till i regel 240 kronor per år samt, vad angår kontors- och kanslibiträden, till belopp, som betingas av nyssnämnda höjning av skrivbiträdenas löner.

Ett genomförande av 1921 års lönekommittés förslag beträffande kvinnliga skriv- och kontorsbiträden skulle vid begynnelse- och slutavlöningar å resp. A-ort och G-ort medföra följande löneförändringar:

	Ökning (+) resp. minskning (—) av begynnelse- avlöning Kronor	slut- avlöning Kronor
<i>A-ort:</i>		
Skrivbiträde	+ 264	+ 120
Kontorsbiträde	+ 120	— 36
<i>G-ort:</i>		
Skrivbiträde	+ 372	+ 276
Kontorsbiträde	+ 276	+ 138

Enligt tablåns siffror innebära lönekommitténs förslag genomgående större löneökningar för skrivbiträdena än för kontorsbiträdena, beträffande vilken sistnämnda grupp i vissa fall t. o. m. lönesänkning skulle uppkomma. Såsom en följd härav framgår, att skrivbiträdes- och kontorsbiträdeslönerna i kommitténs förslag ligga varandra närmare än vad för närvarande är fallet. Samtidigt har i kommitténs förslag skillnaden mellan begynnelse- och slutlöner minskats.

Då det nu gäller att med bibehållande i övrigt av de kvinnliga befattningshavarna vid oförändrad löneställning tilldela skrivbiträdena tillfälliga lönetillägg, måste iakttagas *dels* att skillnaden mellan de förhöjda skrivbiträdeslönerna och motsvarande kontorsbiträdeslöner ej blir alltför obetydlig, *dels ock* att löneökningen ej överskrider de belopp, som kunna tänkas framgå ur ett genomförande, helt eller delvis, av 1921 års lönekommittés förslag rörande de kvinnliga befattningshavarnas avlöningar.

Vad först beträffar skillnaden mellan skrivbiträdes- och kontorsbiträdeslönerna, så uppgår denna, enligt vad som framgår av meddelad tablå, till 360 kronor eller något däröver per år. En minskning av denna skillnad med intill en tredjedel synes i lönetekniskt hänseende ej behöva medföra några olägenheter. Ur denna synpunkt skulle alltså det till de kvinnliga skrivbiträdena utgående tillfälliga lönetillägget kunna fastställas till 120 kronor per år. Detta belopp motsvarar skillnaden inom varje ortsgrupp mellan avlöningarna i första lönegradens olika löneklasser. Sistnämnda omständighet medför, att även de förhöjda avlöningarna vid behov utan svårighet kunna inpassas i den gällande löneplanen.

Nyssnämnda belopp om 120 kronor sammanfaller med den lägsta ökning av skrivbiträdenas avlöningar, som skulle framgå ur ett genomförande av 1921 års lönekommittés hithörande förslag. Även i övrigt synes ett till-

delande av ett tillfälligt lönetillägg om 120 kronor åt skrivbiträdena ej föregripa den lönereglering, som eventuellt kan framgå ur kommittéförslaget.

Att fastställa det tillfälliga lönetillägget till lägre belopp än 120 kronor per år synes icke böra ifrågakomma.

Om sålunda innehavare av skrivbiträdesbefattningar i lägsta lönegraden tillerkännas lönetillägg om 120 kronor per år, komma deras löneförmåner att uppgå till belopp, som i regel motsvara avlöningen i närmast högre löneklass än den, vederbörande befattningshavare tillhör. I anledning härav torde i förekommande fall tjänstledighetsavdrag böra bestämmas efter berörda högre löneklass.

Såsom redan nämnts, äro inom åtskilliga verk anställda icke-ordinarie kvinnliga befattningshavare, till vilka lön utgår enligt den för extra ordinarie kvinnliga befattningshavare fastställda löneplanens lägsta lönegrad. Det vill synas, som om billigheten krävde, att jämväl dessa befattningshavare komme i åtnjutande av nu berörda lönetillägg. Emellertid lär det få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om lönetillägg till dylika befattningshavare i den utsträckning, som kan betingas av att tillfälliga lönetillägg tilldelas motsvarande ordinarie befattningshavare.

Vad angår kostnaderna under budgetåret 1924—1925 för tillfälliga lönetillägg om 120 kronor per år till de befattningshavare, varom nu är fråga, kunna dessa uppskattas till omkring 3,600 kronor för ordinarie befattningshavare och till omkring 36,000 kronor för extra ordinarie befattningshavare eller tillsammans 39,600 kronor. Av dessa beräknade kostnader hänföra sig omkring 11,500 kronor till pensionsstyrelsen, omkring 10,100 kronor till riksförsäkringsanstalten, omkring 6,400 kronor till statistiska centralbyrån och omkring 3,100 kronor till tullverket.

Kostnaderna för de tillfälliga lönetilläggen torde, vad angår ordinarie befattningshavare, få bestridas av respektive verks anslagsposter till avlöningar till ordinarie tjänstemän, vilka, enligt vad jag inhämtat, icke på grund av den sålunda ökade belastningen behöva överskridas.

Medel för bestridande av kostnaderna för motsvarande lönetillägg till icke-ordinarie befattningshavare torde, vad angår riksförsäkringsanstalten, pensionsstyrelsen och tullverket, kunna beredas från verkens anslagsposter till avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare, vilka äga förslagsanslags natur. Även beträffande övriga verk torde samma kostnader i regel kunna rymmas inom motsvarande anslagsposter. Skulle i något fall de för sagda ändamål anvisade medel visa sig ej vara tillräckliga, torde erforderliga belopp få, efter Kungl. Maj:ts prövning, anvisas från sjunde huvudtitelns anslag till avlöningsförhöjningar åt vissa icke-ordinarie befattningshavare inom den civila statsförvaltningen.

Under återopande av det sålunda anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels besluta, att till ordinarie innehavare av skrivbiträdesbefattning, tillhörande första lönegraden i avdelningen C av den i 9 § avlöningsreglementet den 22 juni 1921 (nr 451) för befattningshavare vid statsdepartement m. fl. verk intagna löneplan, skall under budgetåret 1924—1925 utgå tillfälligt lönetillägg med 120 kronor för år;

dels ock medgiva,

ej mindre att de tillfälliga lönetilläggen till nyssnämnda ordinarie befattningshavare må utgå av respektive verks ordinarie avlöningsanslag,

än även att kostnaderna för tillfälliga lönetillägg åt extra ordinarie kvinnliga skrivbiträden må, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, bestridas av sjunde huvudtitelns anslag till avlöningsförhöjningar åt vissa icke-ordinarie befattningshavare inom den civila statsförvaltningen.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bil. litt. . . . vid detta protokoll utvisar, skall till riksdagen avlåtas.

Ur protokollet:
Robert Borgström.